

Google Translate i modtagelsesklassen – lærerholdninger og eleverfaringer

Nina Hauge Jensen
Cand.mag. i fransk
Master of Language Education
Lektor på VIA University College
nj@via.dk

Google Translate (GT) kan i dag oversætte til og fra 109 sprog. Udover at oversætte skriftsprog, kan GT oversætte talt sprog, tekstbilleder og håndskrift. Værdien af maskinoversættelse som f.eks. GT er blevet genstand for forskningsstudier i hele verden, også i forhold til pædagogisk praksis.

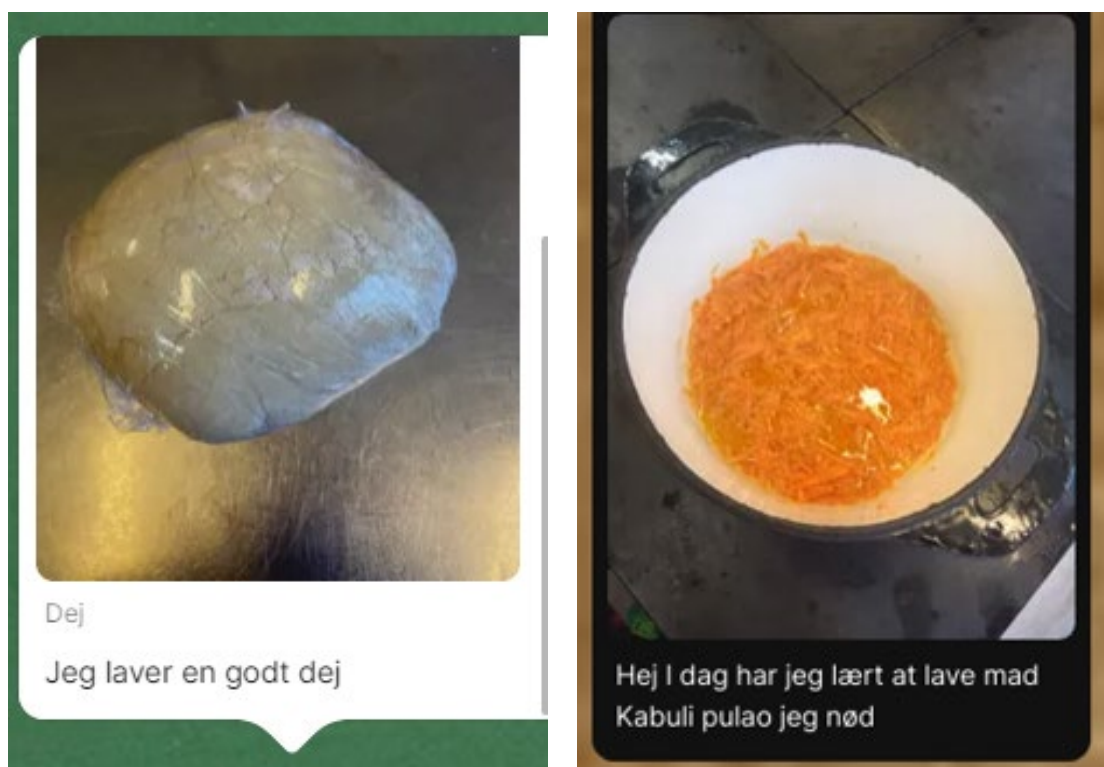
Børn og unge der er kommet til Danmark for kort tid siden, kaldes 'nyankomne' eller, hvis de er unge, 'sent ankomne'. I dansk skolelovgivning betegnes disse børn og unge som elever med dansk som andetsprog, når de begynder i folkeskolen. De har op til to år til at blive klar til at kunne følge almenklassers fagundervisning. I den tid, der går, før de vurderes klar, har de krav på basisundervisning i dansk som andetsprog (Søndergaard Kristensen, 2018). Jo hurtigere de lærer at begå sig på dansk i skolen, jo større er deres chancer for at indhente jævnaldrende fagligt i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelser.

Et brobygningsprojekt om sent ankomne unge

Min baggrund for at skrive denne artikel er min deltagelse i et brobygningsprojekt mellem modtagelsesklasser for sent ankomne unge og erhvervsuddannelser i Aarhus Kommune i 2021-2022, hvor jeg som underviser, sammen med tre kolleger i læreruddannelsen samt klassens lærere og pædagoger og faglærere fra erhvervsuddannelserne, samarbejdede om udvikling af undervisning i projektet. De unge var alle mellem 15 og 18 år og gik i Aarhus Kommunes 10.-klassestilbud for sent ankomne unge. I brobygningsprojektet skulle de unge blandt andet skrive logbog på padlets hver dag. Mange af dem ville gerne bruge GT, og jeg blev undervejs optaget af deres brug af GT i deres skriveprocesser i denne tidlige tilegnelse af dansk.

I forlængelse af projektet besluttede jeg at lave interviews med to af deltagerne i projektet, som havde holdninger til brugen af GT. En lærer, som jeg kalder Torben, og en pædagog, som jeg kalder Elise. Jeg interviewede også to af eleverne, som jeg kalder Basir og Nano, som begge havde taget imod opfordringen til at

bruge GT, når de i projektet skrev i padlets som det f.eks. ses i figur 1 og 2. Jeg vender senere i artiklen tilbage til udsagn fra mine interviews.

Figur 1 og 2. Eksempler på elevers brug af GT (Jensen, 2022: 46 og 49)

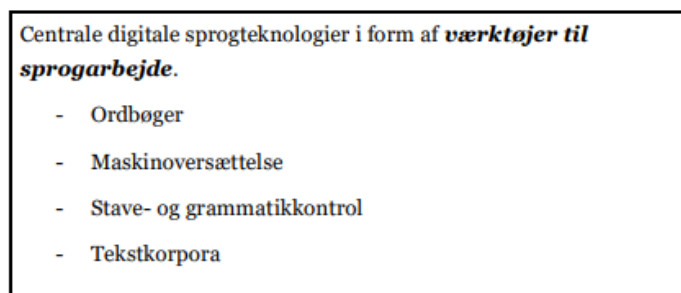
GT som kognitiv samarbejdspartner?

Den teknologi som anvendes, synes oftest afhængig af, om den er tilgængelig til den afsluttende prøve, i dette tilfælde FGU-prøven (Forberedende grunduddannelse), for elever med dansk som andetsprog. Undersøgelser viser, at elever ofte skammer sig over at bruge GT, fordi deres lærere siger, de ikke skal. Det var tydeligt i en undersøgelse, de danske forskere Caviglia, Dalsgaard, Kjærsholm Boie og Thomsen lavede blandt gymnasie-lærere og elever (Caviglia m.fl., 2021). Spørgsmålet for dem er ikke, hvorvidt maskinoversættelse skal bruges eller ej, men hvornår og hvordan, og hvilken rolle digitale teknologier skal spille i forhold til f.eks. læringsforløb, evalueringsprøver og -kriterier: "At integrere sprogteknologier i sprogundervisning kan godt medføre at arbejde på grænsen af egen formåen og dermed udfordre vores faglige selvforståelse, men alternativet er at opgive vores rolle og svinge de elever, som ikke selv er i stand til at udvikle arbejdsmetoder og strategier." (Caviglia m.fl., 2021: 58).

Den samme skepsis blandt lærere fandt Danielle Eychenne, pædagogisk konsulent ved CFU på Københavns Professionshøjskole, i sin undersøgelse, hvor fokus var elevers og læreres holdninger til brug af maskinoversættelse i folkeskolens franskundervisning (Eychenne, 2022).

Forskerne Dalsgaard, Kjærsholm Boie og Caviglia (Dalsgaard m.fl., 2022) understreger, at anvendelsen af oversættelsesprogrammer ikke indebærer, at eleverne bliver fri for at arbejde med sprog og med ord, men at man kan fokusere på andet end at bygge sætninger op ét ord ad gangen. De kalder rækken af centrale digitale sprogteknologier for ”kognitive samarbejdspartnere” i sprogundervisning.

De teknologier, de kalder centrale, fremgår af deres oversigt (figur 3):

Figur 3. Frem dit sprog: Digitale værktøjer i sprogfagene. (Dalsgaard m.fl., 2022: 32)

Hvem bestemmer, hvad der virker for eleverne?

Bag spørgsmålet om, *hvordan* og *om* maskinoversættelse skal understøtte sprogtilegnelse, lurer også spørgsmålet om, hvem der bedst kan vurdere, hvad der virker for eleverne. De to forskere Ingrid Rodrick Beiler og Joke Dewilde på Universitet i Oslo har undersøgt nyankomne unges brug af oversættelse i deres skrivepraksisser i sprogundervisning. De konkluderer i deres undersøgelse, at de unges brug af maskinoversættelse, herunder GT, er yderst kompetent: “Despite their teachers’ limited direction, the students in our study demonstrated strategic thinking and the ability to deploy their ‘mobile semiotic resources’ [...]” (Rodrick Beiler og Dewilde, 2020: 15). De advarer derfor imod, at sproglærere forbyder brugen af maskinoversættelse:

“To devalue translation as a writing practice because it often involves tools and resources outside of the student author seems both wasteful of students’ language resources and removed from the realities of text creation outside of the classroom in ‘the digital age’ [...] Such a stance may also underestimate the complex evaluative and interpretive work involved in translation and writing in general, in which the writer–translator can more accurately be seen as rewriting rather than mechanically transferring meaning within or across language boundaries [...]” (Rodrick Beiler og Dewilde, 2020: 15)

Der synes altså at være grund til at tro på, at elever er mere kompetente i brugen af maskinoversættelse, end lærere forestiller sig.

Bonnie Norton, professor ved University of British Columbia, Canada, er ophav til begrebet *investment* (Norton, 2013), som blandt andet kan forstås som en opmærksomhed på betydningen af den konstante forhandling af positioneringer, elever kan tildeles, og på, hvor afgørende positioneringerne kan være for deres investering i sprogtilegnelsesprocessen.

Norton opfordrer i et interview lærere til at stille sig spørgsmålet om, hvordan man som lærer kan organisere undervisning, der får elever til at investere og få det bedste ejerskab til deres 'investeringer' i den hårde arbejdsproces, det er at lære et nyt sprog. Hun appellerer til vores nysgerrighed som undervisere i sprog med spørgsmålet: "How can I ensure that I structure classroom activities in ways that foster and encourage investment?" (Norton m.fl., 2020)

Interview med Torben og Elise: "Hvis jeg var dem, ville jeg da også bruge GT som shortcut"

Læreren Torben og pædagogen Elise har begge mange års erfaring med sent ankomne. Jeg spurgte dem i et seminstruktureret fokusgruppeinterview, om deres elever bruger GT i undervisningen, og tillader mig at tolke svarene i lyset af viden fra ovennævnte forskningskilder.

"Det er jo helt vildt så store mængder dansk tekst vi kan kaste i hovederne på eleverne i dag i forhold til tidligere. En kæmpefordel", fortæller Torben. Oversættelse fra dansk er tydeligvis ikke kontroversielt. Det er en helt anden sag, når jeg spørger Torben og Elise, hvad de tænker om at oversætte fra sprog, eleverne allerede kender *til* dansk: "I min undervisning arbejder vi med tekster hver dag, men vi bygger egne tekster op fra grunden", forklarer Torben. Han mener slet ikke, at GT er et godt nok værktøj til, at det giver mening at anvende det i produktion af tekster. Desuden må de ikke anvende det til prøven, som han siger.

Elise fortæller mig, at hvis de unge "fagligt er dygtige fra en arabisk skolekontekst", er det jo fristende for dem bare at "scanne en hel tekst ind i GT og vise deres nye lærer hvor dygtig man fagligt er". Hun fortæller mig, at de har "nogle rigtig dygtige elever, som også forstår alt engelsk, men der går lang tid før de kan gå til prøve, for de kan ikke lave selvstændige tekster på dansk" og tilføjer "hvis jeg var dem, ville jeg da også bruge GT som shortcut. Det må da være vildt frustrerende for dem". Både Torben og Elise er sikre på, at modtagelsesklasselærere trods alt er meget mere åbne for brugen af GT blandt deres elever, end lærere i almenklasserne. "Vi ved jo godt, hvad der er på spil for dem", som de begge siger.

Torben fortæller, at det ærgrer ham, at mange af hans elever, som han ved ellers er fagligt dygtige og ofte meget bevidste om, at deres fremtid afhænger af, at de klarer prøverne for at kunne komme videre i uddannelsessystemet, ikke arbejder seriøst med deres skrivning. Selvom de tilbydes så mange andre former for hjælp, som han siger. Ordbøger f.eks. Der er ikke noget, han hellere ville, end at hjælpe dem med at blive gode til dansk. Men anvendelse af GT vil "kun give dårligere tekster", fastholder han. Torben har en klar holdning til, hvad der hjælper hans elever, som han ikke giver udtryk for behov for at udfordre.

Interview med Basir: "Jeg kan bruge GT's formuleringer i mundtlige svar i timen"

Jeg opsøgte de to elever Basir og Nano, hver for sig, nogle måneder efter brobygningsprojektet. Jeg forklarede dem, at jeg gerne ville vide, hvordan de brugte Google Translate, og bad dem fortælle lidt om deres baggrund,

og hvad der har virket for dem, mens de lærer dansk. Basir er 16 år, da jeg interviewer ham. Han fortæller, at han kom til Danmark som 15-årig som uledsaget flygtning fra Afghanistan, og at han gerne vil være læge. Med alvorlig mine forklarer han mig, at han godt ved, ”der er mange trapper”, som han siger, før han kan blive læge. Han er tydeligvis bevidst om, at han hurtigt skal blive god til dansk for at kunne få adgang til uddannelse.

Basir fortæller mig, at han forstår både talt urdu og pashto, som han også taler, men at han ikke kan læse urdu. Da han kom til Danmark året før, kendte han ikke GT, siger han. Men en pædagog i modtagelsesklassen foreslog ham at gøre brug af GT's tale-til-tekst-funktion, og tale på urdu til GT, så han hurtigt kunne få hul på kommunikationen til andre. Pashto, som ellers er Basirs modersmål, findes nemlig ikke i GT's tale-til-tekst funktion. Han fortæller, at han ikke kunne ret meget engelsk, da han ankom, men at han har lært mere engelsk i det års tid han har været i Danmark, end han lærte, da han boede i Kabul. Han siger, at GT har gjort en meget stor forskel for ham. Men når jeg spørger ham, om han bruger GT i undervisningen, siger han lidt tøvende, at hans dansklærer tit siger, de bare skal scanne danske tekster ind i GT og få oversættelser til deres modersmål. Altså benytte oversættelse til modersmålet, men ikke omvendt. Basir forklarer mig med et lidt trist smil, at hans lillebror på 10 år ”har meget tid”, og tilføjer: ”Jeg har ikke lang tid, men min lillebror, han snakker snart bare dansk.” Basir ved godt, hans lærere ikke anbefaler, at han bruger GT til at finde formuleringer på dansk. Det ærgrer ham, for tit leder han jo efter formuleringer, der kan bruges som mundtlige svar i timen, siger han (se figur 4).

Nogle lignende overvejelser formuleres af gymnasielærer Terese Kokseby Frisdahl, der deltager i et projekt under NCFE (Nationalt Center for Fremmedsprog), hvis resultater stadig er undervejs. I projektet undersøges brugen af oversættelsesprogrammer i forbindelse med elevers sprogtilegnelse i fremmedsprog i gymnasiet. Som en del af projektet tillod Frisdahl eleverne at få hjælp fra oversættelsesprogrammer, når de manglede et ord til samtale. Hun fortæller: ”Jeg oplevede, at oversættelsesprogrammerne gjorde eleverne mere selvhjulpne, og flere turde sige noget i klassen. Det har stor betydning for elever, der måske er lidt usikre på sig selv, at de hurtigt kan slå et ord op.” (Gymnasieskolen, 2022).

Figur 4. GT bruges til at finde på mundtlige svar. Foto taget af Nina Hauge Jensen.

Interview med Nano: "Når man bruger GT, ser man jo mange korrekte former på dansk"

Nano er 18 år og går på FGU, da jeg interviewer hende. Hun bruger mest GT mellem engelsk og arabisk, men også fra engelsk til dansk. Arabisk er det sprog, hun bedst forstår. Nano fortæller, at hun ikke bruger GT i skolen til andet end at forstå danske tekster, f.eks. opgaver, men at hun udenfor skolen bruger GT meget mere. Hun tilføjer, at "til prøverne må man jo ikke bruge GT". Da jeg spørger hende, om hun synes, GT hjælper hende, svarer hun, at hun godt ved, at man ikke kan regne helt med GT. Men hun ser faktisk fordele ved at bruge GT til at skrive danske tekster, "for så ser man jo en masse korrekte former", forklarer hun. F.eks. husker hun, at det i starten var en hjælp, at hun i GT kunne se, at det hedder "han" og ikke "hun" om en mand. Man husker bedre ordene, når man har set dem mange gange, forklarer hun mig. Hverken Nano eller Basir betragter GT's forslag som bud, de kan være sikre på er korrekte. Men deres erfaringer med at bruge GT til at skrive tekster på dansk i undervisning er begrænsede.

Når man som ny i dansk skal skrive tekster, er der meget man skal kunne. Adgang til allerede oversatte tekster gennem f.eks. GT, indebærer klart nok en fare for, at eleverne opfatter opgaven som allerede udført. Her kan udfordringen ligne den, som skoler har fået som følge af adgangen til AI-chatbots. Hverken en maskinoversættelse eller en AI-generet tekst kan stå alene. Basir og Nano forholder sig kritisk til GT's bud på oversættelse. Men de bliver ikke spurgt, hvad der virker for dem.

Der er behov for en didaktik vedr. Google Translate!

GT har givet os alle en ny og spændende udfordring. Læreren Torben er ikke alene om ikke at kunne forestille sig, at GTs oversættelser til dansk kan støtte elevernes tekstproduktion. Så længe der ikke findes en egentlig didaktik i forhold til brugen af maskinoversættelse, ser det ud til at være svært ikke at afvise GT. Ideelt set må tekstskrivningsprocesser tilrettelægges over mange faser og give plads til refleksion over, hvad maskinoversættelse kan og ikke kan. Vi har brug for at blive klogere på hensigtsmæssig brug af GT, med inspiration fra elever som Basir og Nano, som kan forklare os, *hvordan* GT hjælper dem. Hvis vi vel at mærke viser eleverne vores tillid til, at de kan være med til at vise vejen.

Litteratur

Caviglia, F., Dalsgaard, C., Kjærsholm Boie, M.A., & Thomsen, M.B. (2021). *Undersøgelse af digitale teknologier i fremmedsprogsundervisningen*. Aarhus Universitet. https://pure.au.dk/portal/files/213331375/FREM-DitSPROG_sporgeskemaundersogelse_marts2021.pdf

Caviglia, F., & Dalsgaard, C. (2021). Sprogteknologier: Er de snyd eller læringsunderstøttende ressourcer?

Sprogforum 72, 47-60.
<https://doi.org/10.7146/spr.v27i72.132037>

Dalsgaard, C., Kjærsholm Boie, M.A. & Caviglia, F. (2022). *Frem dit sprog: Digitale værktøjer i sprogfagene*, DPU - Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse - Didaktikuddannelserne, Aarhus, rapport. https://pure.au.dk/portal/files/279093397/Frem-ditsprog_final_online.pdf

Eychenne, D. (2022). *LA TRADUCTION AUTOMATIQUE Étude des pratiques déclarées des apprenants de français au collège au Danemark*, Kandidatspeciale, Institut for Engelsk, Germansk og Romansk.

Eychenne, D. (2023). Hvad gør Google Translate ved evalueringspraksis? *Sprogforum* 75, 45-51. <https://doi.org/10.7146/spr.v28i75.136078>

Gymnasieskolen (2022). *Terese har givet sine elever lov til at bruge Google Translate*. <https://gymnasieskolen.dk/articles/terese-har-givet-sine-elever-lov-til-at-bruge-google-translate/>

Jensen, N. H. (2022). Uddannelsesdansk – Nye veje i arbejdet med sprog, fag og tekster på tværs af modtagelsesklasse og erhvervsuddannelser.

Norton, B. (2013). *Identity and Language Learning: Extending the Conversation*. Multilingual Matters.

<https://doi.org/10.21832/9781783090563>

Norton, B., Nicolaides C. og Mira, C. (2020). *Identity and investment in language education: an interview with Bonny Norton*. Calidoscópico. Lokaliseret 31.3.2023 på file:///C:/Users/nj/Downloads/21826-TextodoArtigo-60770365-1-10-20201214.pdf <https://doi.org/10.4013/cld.2020.183.15>

Rodrick Beiler, I. og Dewilde, J. (2020). Translation as Translingual Writing Practice in English as an Additional Language. *Modern Language Journal* 104(3), 533-549.

Søndergaard Kristensen, K. (2018). Basisundervisning i dansk som andetsprog – hvad, hvorfor, hvordan? I: Møller Daugaard, L. m.fl. (red.). *Nyankomne elever i skolen – Sprogpædagogiske perspektiver på basisundervisning i dansk som andetsprog* (s. 30-43). KVaN.